

HRANITELJSTVO KAO ALTERNATIVNI OBLIK ZBRINJAVANJA DJECE BEZ RODITELJSKOG STARANJA – IZAZOVI PRAKSE

*Prof.dr. Lejla Osmić, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Odsjek za pedagogiju*²¹⁵

*Mr. sc. Alma Hadžić, Odgojni centar Kantona Sarajevo*²¹⁶

Sažetak: Poticajni uvjeti porodičnog okruženja, zajednice u kojoj se uči i po(d)učava temeljnim ljudskim vrijednostima, imperativ su svakog odgojno – obrazovnog djelovanja sa ciljem da se djeci obezbijedi mogućnost njihovog optimalnog rasta i razvoja. U tom smislu, roditelji imaju primarnu odgovornost i nezamjenjivu ulogu u životu djeteta. Ipak, brojni su slučajevi da djeca bivaju izložena različitim oblicima netrpeljivosti, straha, boli, kontinuiranim svađama ili nepovoljnim životnim uvjetima usljed niskog socio – ekonomskog statusa porodice. To je dovoljnim razlogom za alternativno zbrinjavanje djece odnosno izuzimanje djeteta iz njegove biološke porodice i smještaja u neki od oblika alternativne brige. Alternativni oblici brige uključuju hraniteljstvo, usvojenje i smještaj u odgovarajuće institucije za brigu o djeci, a odluka o obliku alternativne brige ovisi o više faktora. Međutim, onaj najvažniji odnosi se na princip najboljeg interesa svakog djeteta individualno tokom cjelokupnog postupka odlučivanja. Na osnovu brojnih istraživanja, hraniteljstvo uvažava najbolji interes djeteta te se, shodno tome, preferira i preporučuje u odnosu na institucionalne oblike zbrinjavanja. Cilj rada je predstaviti osnovne karakteristike hraniteljstva kao alternativnog oblika brige, njegovo formalno utemeljenje u zakonskoj regulativi, te iskustva u implementaciji. U tu svrhu korištena je deskriptivno – analitička metoda te intervjuiranje ključnih aktera uključenih u proces donošenja odluke i izmještanja u hraniteljsku porodicu kako bi se ispitala njihova iskustva. Rad predstavlja svojevrsan doprinos promišljanju teorije i prakse hraniteljstva kao alternativnog oblika brige u najbližem interesu djeteta.

Ključne riječi: djeca bez roditeljskog staranja, alternativna briga, hraniteljstvo;

Uvod

Dijete je integralnim dijelom porodice u kojoj ono zadovoljava osnovne životne potrebe, te kroz interpersonalne odnose sa njenim ostalim članovima raste i razvija se. Sveukupan porodični ambijent i odnosi među članovima porodice utiču na razvoj djeteta (intelektualni, tjelesni, moralni, radni, estetski), kao i na zadovoljavanje djetetovih potreba za pripadanjem, sigurnošću, (samo)poštovanjem i (samo)aktualizacijom. Shodno tome, dječija zaštita je sastavnim dijelom brojnih zakonskih pretpostavki kojima se osiguravaju prava djeteta, ali i dužnosti roditelja da obezbijede uvjete života koji omogućavaju pravilan psihofizički razvoj djeteta. Pored zakonom propisanih odgovornosti, dužnosti i prava roditelja sa ciljem zaštite ličnih i materijalnih prava i interesa, roditelji imaju primarnu odgovornost za odgoj i razvoj svog djeteta, te da u skladu sa svojim mogućnostima i ličnim kapacitetima, znanjima i vještinama obezbijede zadovoljavajuće uvjete neophodne za rast i razvoj djeteta, gradeći skladnu zajednicu. Ipak, brojni su razlozi i faktori zbog kojih dijete može ostati lišeno roditeljske brige i postati dijelom sistema alternativnog zbrinjavanja. Tada govorimo o djeci bez roditeljskog staranja.

---

²¹⁵ lejla.osmic.ffsa@gmail.com; lejla.osmic@ff.unsa.ba

²¹⁶ almahb@live.com

Prema Smjernicama za alternativno zbrinjavanje djece (Okvir UN, 2009), djeca bez roditeljskog staranja su osobe mlađe od 18 godina za koje preko noći ne brine bar jedan od njihovih roditelja, iz bilo kojeg razloga i pod bilo kakvim okolnostima. Sličnu definiciju moguće je naći i u entitetskim zakonima o socijalnoj zaštiti u Bosni i Hercegovini pa, prema njima, u ovu kategoriju spadaju djeca: čiji su roditelji umrli, nestali ili nepoznati ili je prebivalište roditelja nepoznato duže od jedne godine, čiji su roditelji lišeni roditeljskih prava ili poslovne (pravne) sposobnosti, odnosno čiji roditelji još uvijek nisu stekli poslovnu sposobnost ili je njihova poslovna sposobnost ograničena; čiji roditelji zanemaruju odgoj i čuvanje djeteta duži vremenski period; čiji su roditelji odsutni i nisu u mogućnosti da redovno brinu za dijete (djecu), ali nisu povjerali odgoj i čuvanje djeteta (djece) osobi za koju organ starateljstva utvrdi da ispunjava uvjete da bude staratelj. Kada govorimo o broju djece bez roditeljskog staranja moguće je samo vršiti procjene, s obzirom da definicija pojma „bez roditeljskog staranja“ nije usklađena u različitim zakonima, niti u sistemu dječije zaštite i upravljanja podacima u BiH (UNICEF, 2017a). U izvještajima Agencije za statistiku BiH²¹⁷ moguće je pronaći podatke o broju usvojene djece, djece i omladine koji borave u domovima i hraniteljskim porodicama disegregirane prema dobi i spolu. Međutim, ovi podaci se odnose samo na registrirane slučajeve dok se procjenjuje da je stvarni broj mnogo veći pa time i potreba za dodatnom aktualizacijom politika i mjera zaštite ove kategorije djece.

Iako Konvencija o pravima djeteta ističe važnost sprečavanja razdvajanja djeteta od biološke porodice, dešava se da se u najboljem interesu djeteta, a zbog nastanka destruktivnih situacija unutar porodice u kojoj su trajno narušeni odnosi između njenih članova, poduzimaju aktivnosti izuzimanja /izmještanja djeteta iz njegove biološke porodice i smještaja djeteta u neki od oblika alternativne brige. Djeci koja su privremeno ili trajno uskraćena za odrastanje u porodičnom okruženju pruža se posebna zaštita, pomoć i alternativno zbrinjavanje. Zaštita djece bez roditeljskog staranja se odvija na način da se primjenjuju neki od institucionalnih (dječiji domovi, dječija sela) ili vaninstitucionalnih (usvojenje, starateljstvo, hraniteljstvo) oblika zbrinjavanja. Prilikom odlučivanja za alternativno zbrinjavanje djeteta uzima se u obzir više faktora, ali se tokom cjelokupnog postupka procjene i odlučivanja uvijek vodi najboljim interesom svakog djeteta individualno.

Iako brojna istraživanja ukazuju na štetnost dugotrajnog boravka/smještaja djece u ustanovama socijalne zaštite, institucionalni oblik zbrinjavanja je još uvijek dominantan vid zaštite djece bez roditeljskog staranja u Bosni i Hercegovini. Kako se navodi u sveobuhvatnoj analizi o položaju djece bez roditeljskog staranja²¹⁸, centar za socijalni rad i ustanove socijalne zaštite u ulozi institucionalnih roditelja veoma često se mogu pokazati kao zanemarujući roditelji. Razlog je što osobe koje obavljaju poslove i zadatke u sistemu socijalne dječije zaštite, iako motivirani i voljni, nisu dovoljno osnaženi i podržani da djeluju u najboljem interesu djeteta. Imajući u vidu ove nedostatke, ali i brojne prednosti vaninstitucionalnog smještaja djece, teži se ka deinstitucionalizaciji kroz različite oblike: *usvojenje, starateljstvo i hraniteljstvo*.

Usvojenje u suvremenom pravu predstavlja najkvalitetniji vid zaštite djece bez roditeljskog staranja, budući da se putem usvojenja zasniva roditeljski odnos. U modernim pravima cilj usvojenja nije produženje porodice usvojlaca, nego prvenstveno zaštita interesa djeteta koje je usvojeno. Ono treba nadoknaditi djetetu roditelje, porodicu i dom (Bubić i Traljić, 2007). Porodični zakon FBiH (Član 91) jasno definira usvojenje kao poseban vid zaštite djeteta bez roditeljskog staranja, te određuje niz uvjeta koje je neophodno da zadovolji usvojlac kako bi proces usvojenja mogao biti uspješno zasnovan. *Starateljstvo* je, također, jedan od oblika zbrinjavanja djece izvan institucija, ustanova socijalne zaštite. Prema Porodičnom zakonu FBiH (Član 160. stav 1.) starateljstvo je posebna zaštita koje društvena zajednica pruža maloljetnim osobama bez roditeljskog staranja i punoljetnim osobama koje nisu sposobne ili koje nisu u mogućnosti starati se o sebi svojim pravima, interesima i

---

²¹⁷više na: https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopštenja/2022/SOC_02_2020_Y1_1_BS.pdf (posjeta: 12.05.2022.)

²¹⁸ više na: <http://www.msb.gov.ba/dokumenti/AB3874.pdf> (posjeta: 12.05.2022.)

obavezama. Prema Bubić i Traljić (2007) starateljstvo nad maloljetnicima ima svrhu zamjene roditeljskog staranja, što znači da je u središtu pažnje ličnost maloljetnika, a posebno njegovo zdravlje, odgoj, obrazovanje i osposobljavanje za samostalan život i rad. Tek nakon osiguranja zaštite ličnosti, pažnja se poklanja imovinskoj zaštiti šticećenika, odnosno njegove imovine ukoliko je posjeduje. U odredbama Porodičnog zakona FBiH, Član 186., su navedeni razlozi zbog kojih se dijete stavlja pod starateljstvo, a koji su identični razlozima zbog kojih dijete dobiva status djeteta bez roditeljskog staranja, dok Član 189. jasno propisuje uvjete za imenovanje staraoca.

Hraniteljstvo kao alternativni oblik zbrinjavanja podrazumijeva situacije u kojima nadležni organ djecu, u svrhu osiguravanja alternativne brige, smješta u domaćinstvo porodice koja nije vlastita porodica djeteta, a koja je prošla proces selekcije, kvalifikacije, ovlaštenja i nadzora za pružanje takve brige (UN, 2009). Hraniteljstvo je, dakle, usluga socijalne zaštite, kojom se djeci i odraslim licima koja su privremeno ili trajno lišena roditeljskog, odnosno porodičnog staranja, omogućava zaštita u porodičnom okruženju. Djeca i odrasla lica u hraniteljstvu ostaju do prestanka razloga zbog kojih su smještena. S obzirom da uvažava najbolji interes djeteta, hraniteljstvo se (pored usvojenja gdje je ono moguće) nerijetko preporučuje u odnosu na druge oblike institucionalnog i/ili vaninstitucionalnog zbrinjavanja. Najčešći razlozi smještaja djeteta u hraniteljsku porodicu su: napuštanje djeteta od strane roditelja, grubo zanemarivanje, zapuštanje i zlostavljanje djece od strane njihovih roditelja, spriječenost roditelja da brinu o djeci zbog bolesti, smrt roditelja, te druge situacije u kojima je potrebno zbrinuti dijete u hraniteljsku porodicu.²¹⁹ Hraniteljstvo prema statusu može biti srodničko ili nesrodničko, prema potrebama hranjenika tradicionalno, hitno, povremeno i specijalizirano a sam postupak odabira hranitelja i smještaja u hraniteljsku porodicu je kompleksan, pomno planiran i definiran zakonskim regulativama na različitim nivoima u Bosni i Hercegovini. Naime, radi se o Zakonu o hraniteljstvu u Federaciji Bosne i Hercegovine (2017), Pravilniku o hraniteljstvu Republike Srpske (2014) dok u Brčko Distriktu nije donesen zaseban zakon o hraniteljstvu već se u Zakonu o socijalnoj zaštiti Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (2004) tretira pravo na smještaj u drugu porodicu. Zakonima u Republici Srpskoj i Federaciji BiH uređuju se principi hraniteljstva, pojam i vrste hraniteljstva, uvjeti za obavljanje hraniteljstva, vrste i broj hranjenika, podobnost za obavljanje hraniteljstva, ugovor o hraniteljstvu, hraniteljska naknada i naknada za izdržavanje hranjenika, obaveze, odgovornosti i prava hranitelja i centra za socijalni rad, prava i obaveze hranjenika, osposobljavanje i edukacija, registar i evidencija podataka, upravni nadzor, te druga pitanja iz ove oblasti.

Metodologija istraživanja

Istraživanje je temeljeno na kvalitativnoj istraživačkoj paradigmi s obzirom da je u fokusu bilo propitivanje iskustava ključnih aktera u praksi uključenih u proces donošenja odluke i izmještanja djece bez roditeljskog staranja u hraniteljsku porodicu. Naime, cilj je bio ispitati izazove sa kojima se oni u tom procesu susreću. S obzirom na neujednačenost zakonske regulative u Bosni i Hercegovini u području alternativnog zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja pa time i njegove same provedbe, u ovom radu se tretira praksa hraniteljstva u Kantonu Sarajevu. Namjera je bila ilustrirati najčešće izazove prakse u procesu smještaja djece u hraniteljsku porodicu budući da je sama priroda fenomena specifična i rezultate nije moguće generalizirati. Stoga uzorak istraživanja čine predstavnici Kantonalnog centra za socijalni rad Sarajevo, Službe za hraniteljstvo Kantona Sarajevo, certificirani trener za obuku budućih hranitelja i predstavnici centra za socijalni rad u Kantonu Sarajevo. U istraživanju je korištena deskriptivno - analitička metoda. U svrhu prikupljanja podataka o iskustvima i izazovima prakse korištena je tehnika intervjuiranja. Statistički podaci odnosno kvantitativni pokazatelji koji se odnose na hraniteljstvo dobiveni su analizom dokumentacije kantonalne službe za hraniteljstvo. Za potrebe istraživanja kreirani su protokoli intervjuja te evidencioni list.

---

²¹⁹ više na: <https://kcsr.ba/hranjiteljstvo> (posjeta: 15.05.2022.)

Rezultati i diskusija

Hraniteljstvo, kao alternativni oblik zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja, u Federaciji BiH je svoje zasebno pravno utemeljenje dobilo Zakonom o hraniteljstvu u 2017. godini što je uticalo i na praksu hraniteljstva. S jedne strane govorimo o važnosti i pozicioniranju hraniteljstva u zakonodavnom okviru kada je riječ o kategoriji djece bez roditeljskog staranja, dok s druge strane uočavamo da je ovaj oblik zbrinjavanja u našem kontekstu bio relativno zanemaren. Budući da Kanton Sarajevo kao administrativna jedinica pripada entitetu FBiH, u praksi hraniteljstva primjenjuje se navedeni zakon.

Institucija nadležna za provođenje postupka smještaja djeteta u hraniteljsku porodicu u Kantonu Sarajevo je JU Kantonalni centar za socijalni rad Sarajevo (u nastavku teksta Centar²²⁰). Od 2019. godine pri Centru osnovana je i djeluje Služba za hraniteljstvo (u nastavku Služba), kao posebna organizaciona jedinica Centra, koja zajedno sa nadležnim službama socijalne zaštite, provodi sveobuhvatne aktivnosti vezane za smještaj djece u hraniteljsku porodicu. Prema podacima kojima raspolaže Služba u našoj praksi još uvijek dominira institucionalni oblik zbrinjavanja djece, jer je samo trećina registriranog broja djece bez roditeljskog staranja smještena u hraniteljske porodice (Tabela 1).

Tabela 1: *Djeca bez roditeljskog staranja u alternativnim oblicima smještaja*²²¹

Godina	Registrirani broj djece bez roditeljskog staranja	Broj usvojene djece	Broj djece u institucionalnom smještaju	Broj djece u hraniteljskim porodicama	Procenat djece u hraniteljskim porodicama u odnosu na ukupan broj djece bez rodi.staranja
2017	312	7	213	99	31,7%
2018	270	11	171	99	36,7%
2019	276	4	191	85	30,8%
2020	286	3	181	105	36,7%

Nije evidentan značajan porast broja djece ni nakon stupanja na snagu Zakona o hraniteljstvu (2017) a prema odgovorima ispitanika razlozi su mnogobrojni. Ispitanici smatraju da postoji *nedovoljna informiranost javnosti o hraniteljstvu* kao alternativnom obliku zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja. Nakon što je formirana Služba za hraniteljstvo 2020. godine, intenzivirana je promocija kroz medijske kampanje, promotivne natpise u javnim prevozima, bilboarde, kroz gostovanja u TV i radio emisijama, naveli su predstavnici Službe. Naglasili su i da će se promocija kontinuirano realizirati kao i da će biti dopunjena dodatnim aktivnostima.

²²⁰ Centar sa svojim zaposlenicima, koji čine interdisciplinarni stručni tim, u čijem sastavu djeluju profesionalci iz oblasti socijalnog rada, pedagogije, psihologije, psihoterapije, prava, ima osnovnu misiju da doprinosi izgradnji zajednice pružanjem mjera i usluga socijalne i porodično pravne zaštite svojim građanima, sa svim svojim mogućnostima i kapacitetima. Više na: <https://ksr.ba> (posjeta: 16.05.2022.)

²²¹ Napomena: Općinske službe socijalne zaštite, djecu smještenu u SOS Dječija sela BiH vode kao djecu na institucionalnom smještaju, što u osnovi Dječija sela nisu. Ukoliko djecu smještenu u SOS Dječija sela u BiH razvrstamo kao djecu smještenu u hraniteljske porodice, broj djece smještene u institucije u svakoj kalendarskoj godini smanjuje se u prosjeku za 90 djece, a broj djece u hraniteljstvu raste za isti broj.

Znatno većom barijerom ispitanici smatraju sam *proces odabira i obuke potencijalnih hranitelja*. Proces je normiran Zakonom o hraniteljstvu a sastoji se od prijave za obavljanje hraniteljstva (Član 23.), stručne procjene (Član 24.) i edukacija za hraniteljstvo (Član 49.). Svako lice sa područja FBiH koje ispunjava uvjete prema Članu 17. Zakona ima pravo prijaviti se za hraniteljsku ulogu. Stručnu procjenu daje centar na osnovu intervjua i drugih odgovarajućih metoda razmatra i procjenjuje motive lica i članova njegove porodice za obavljanje hraniteljstva, odnose u porodici i njihov utjecaj na prihvaćanje hranjenika u porodicu kao zamjensku porodicu, te njihove psihofizičke sposobnosti, vodeći računa o svim činjenicama koje bi mogle uticati na zadovoljavanje potreba i najbolji interes hranjenika (Član 24.). Nakon stručne procjene podnositelji prijave imaju obavezu proći edukaciju. Osposobljavanje i edukacija hranitelja u Federaciji provodi se u skladu sa planom i programom osnovnih i dodatnih edukacija a kojeg donosi federalni ministar nakon izvršenih konsultacija sa kantonalnim ministarstvima (Član 48.). Nakon izvršene edukacije, edukator dostavlja stručno mišljenje o izvršenoj edukaciji podnositelja prijave i njegovom bračnom, odnosno vanbračnom partneru i mjesno nadležnom centru na osnovu čega se izdaje rješenje o ispunjavanju uvjeta za obavljanje hraniteljstva. Moguće je uočiti da je navedeni proces kompleksan i planiran. Međutim, predstavnici centra smatraju da kompletan proces predugo traje i da u konačnici utiče kako na odabir tako i na motivaciju potencijalnih hranitelja.

«Značajna barijera je dug period koji protekne od prijave potencijalnih hranitelja za hraniteljstvo do organizacije edukacije za hranitelje, a edukacija je preduvjet za sticanje statusa hranitelja.»

predstavnica Centra

Organizacija edukacije finansirana je od strane nadležnog ministarstva a *nedostatno izdvajanje finansijskih sredstava* u ove svrhe često je preprekom u realizaciji edukacija pa tako i procesu pripreme potencijalnih hranitelja, navode ispitanici.

Ispitanik, certificirani edukator, navodi da se određeni izazovi javljaju i u samoj edukaciji. Naime, osnovna obuka se sastoji od deset sesija sa ciljem razvijanja kompetencija budućih hranitelja u području zakona, suradnje sa biološkim srodnicima, hranitelja kao sastavnim dijelom stručnog tima, emocionalne inteligencije te zadovoljavanju razvojnih potreba djece. U tu svrhu koristi se metodologija definirana od strane nadležnog federalnog ministarstva tzv. PRIDE metodologija (Parental Resources for Information and Development Education), ali u praksi postoje neujednačenosti u smislu izvještavanja i varijabli koje su sastavnim dijelom traženih izvještaja.

«Postojeća PRIDE metodologija je obuhvatna i izvrsna i nudi sadržaje koji su u početnoj fazi dovoljni budućim hraniteljima, ali predstavlja samo bazu. Kompetencije koju se nude navedenom metodologiji kategorizirana je u klasterima, koji obuhvataju najvažnije grupe kompetencija.»

certificirani edukator za hranitelje

Osim toga, edukator ističe da bi *edukacija morala biti kontinuirani proces* te da se hranitelji i nakon što prođu osnovnu obuku, moraju dalje stručno usavršavati. Istog mišljenja su i predstavnici Službe, koji naglašavaju:

«Edukacija hranitelja mora biti češća, kako inicijalna tako i u procesu praćenja. U skladu s tim, potrebno je obezbijediti finansijska sredstva ali i unapređivati suradnju između Službe i nadležnog ministarstva.»

predstavnici Službe za hraniteljstvo KS

Navodi se i *važnost kontinuiranog stručnog usavršavanja edukatora* i periodične procjene njihovih profesionalnih kompetencija. Predstavnici Službe također smatraju da je potrebno proširiti listu edukatora te organizirati edukacije novih edukatora u polju hraniteljstva a u navedene edukacije uključiti i sve uposlenike Službe kako bi njihov rad bio učinkovitiji.

Kao zapaženi nedostatak hraniteljstva edukator navodi *kontinuitet brige*. Naime, iz pozicije djeteta, hraniteljstvo je ipak kratkoročni oblik zbrinjavanja i postavlja se pitanje šta nakon izlaska iz hraniteljstva. Smatra i da je razumijevanje hraniteljstva kulturološki uvjetovano s obzirom da hranitelji teško shvataju da su oni zapravo svojevrsan servis države za razliku od usvojenja.

«Hranitelji vrlo teško to shvataju i prihvataju već se radije poistovejućuju s ulogom pravog roditelja. Hraniteljstvo je kratkoročnog karaktera i u tom smislu potrebno je informirati i osnaživati hranitelje za prihvatanje te činjenice što je sastavnim dijelom obuka za hranitelje. Za razliku od usvojenja gdje dijete mijenja identitet, hraniteljstvo podrazumijeva servisiranje i podršku, te su hranitelji dijelom institucionalne brige; hranitelji moraju imati određene kompetencije, biti spremni surađivati sa srođnicima, školom, CSR, raditi i podržavati emocionalno povezivanje srodnika i djeteta, uvažavati razvojne potrebe djeteta.»

certificirani edukator

Složenost hraniteljstva kao alternativne brige djece bez roditeljskog staranja podrazumijeva i *interdisciplinarni pristup*. Stoga Služba zapošljava tim profesionalaca u čijem sastavu su pedagog, psiholog, pravnik, socijalni radnik a važna je i intersektorska suradnja koja se ostvaruje sa centrom za mentalno zdravlje, porodičnim savjetovalištem, zdravstvenim ustanovama te drugim ustanovama čija je podrška od značaja hraniteljima. U kontekstu planiranja i što uspješnije provedbe hraniteljstva kao alternativne brige, ispitanici navode važnost redovnih sastanaka između zaposlenih u centrima za socijalni rad i Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike na kojima će se razgovarati o problemima u provođenju Zakona o hraniteljstvu. Također se navodi nužnost izmjena i dopuna Zakona o hraniteljstvu u skladu sa prijedlozima, koje su centri za socijalni rad dostavili Ministarstvu. Predstavnici Službe su istakli povezivanje sa vjerskim zajednicama²²² kao važnim faktorom u promociji, ali i provedbi hraniteljstva s obzirom da bilježe izuzetno pozitivna iskustva upravo u ovim hraniteljskim porodicama.

Hraniteljstvo kao alternativni oblik brige ima brojne prednosti u odnosu na druge oblike zbrinjavanja.

«Kod djece koja su izmještena iz institucija u hraniteljske porodice vidljiv je napredak u fizičkom, emocionalnom i intelektualnom pogledu.»

predstavica Centra

«Dijete odrasta u porodici što je najbliže biološkoj porodici, razvijaju se jake emocionalne veze svih koji su uključeni u direktnu brigu djeteta što predstavlja benefit za obje strane neovisno o tome da li hranitelji već imaju vlastitu djecu.»

certificirani edukator za hranitelje

«Starija djece bolje savladavaju školske zadatke kada su smještena u hraniteljske porodice nego kada su u institucionalnom smještaju.»

predstavica Službe

Imajući u vidu karakteristike hraniteljstva kao i navedene odgovore ispitanika, evidentno je da hraniteljstvo kao alternativni vaninstitucionalni oblik brige djece bez roditeljskog staranja ima prednosti u odnosu na druge oblike zbrinjavanja, ali i da se u praksi javljaju brojni izazovi posebno u kontekstu bosanskohercegovačkog društva. To je uvjetovano kako postojećom legislativom i politikom (socijalne) zaštite djece bez roditeljskog staranja, tako i nedovoljnom informiranošću i promocijom hraniteljstva kao alternativnog oblika brige.

---

²²² Zvanična suradnja je uspostavljena sa islamskom i katoličkom zajednicom, a očekuje se i ostvarivanje suradnje sa pravoslavnom i ostalim vjerskim zajednicama.

Umjesto zaključka

Važnost sprečavanja razdvajanja djeteta od njegove porodice istaknuta je brojnim dokumentima, međunarodnim i nacionalnim. Ipak u situaciji da kad je u najboljem interesu djeteta nužno izuzimanje/izmjestažanje ili zbrinjavanje, dijete treba biti smješteno u porodični oblik alternativne brige a jedan od njih je i hraniteljstvo. Hraniteljstvo kao alternativni oblik zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja je aktualizirano u domaćem zakonodavstvu Bosne i Hercegovine iako se prepoznaju određene nedostatnosti. Tako, npr., zakoni nemaju posebnu definiciju za djecu bez roditeljskog staranja, već je ona data u odredbama entitetskih zakona o socijalnoj zaštiti: *dijete bez roditeljskog staranja*. Stoga je neminovno uskladiti legislativu sa međunarodnim standardima kako bi se osiguralo učinkovito donošenje odluka i praćenje politika i programa. Također, još uvijek nije uspostavljen jedinstven informacijski sistem za evidenciju djece bez roditeljskog staranja i evidenciju razloga razdvajanja djece od roditelja, što bi moglo doprinijeti preveniranju razdvajanja i unaprijediti kvalitetu socijalne zaštite. Dostupne su samo procjene o broju djece bez roditeljskog staranja.

Najčešći prepoznati izazovi profesionalaca u području hraniteljstva su sljedeći:

- nedovoljna informiranost javnosti o hraniteljstvu i ulozi hranitelja,
- proces odabira i obuke potencijalnih hranitelja, koji usljed nefunkcionalnog administrativnog aparata, složenih administrativnih procedura i nedostatnog izdvajanja finansijskih sredstava traje veoma dugo,
- edukacija hranitelja bi morala biti kontinuirana kao i stručno usavršavanje edukatora,
- jačanje intersektorske suradnje i interdisciplinarnog pristupa u provedbi hraniteljstva,
- izmjene i dopune Zakona o hraniteljstvu u skladu sa identificiranim potrebama prakse.

Navedeni izazovi prakse hraniteljstva prepoznati od strane ključnih aktera u procesu njegove realizacije ilustriraju, s jedne strane, značajne pomake kada je riječ o ovom obliku alternativne brige, ali i potrebu i važnost njegovog daljnjeg unapređenja, s druge strane.

Literatura

1. Analiza položaja djece bez roditeljskog staranja i/ili djece kojoj prijete gubitak roditeljskog staranja zasnovana na pravima djece. Dostupno na <http://www.msb.gov.ba/dokumenti/AB3874.pdf>
2. Bubić S. i Traljić N. (2007). *Roditeljsko i starateljsko pravo*. Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu: Sarajevo
3. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine (2017). *Smjernice za procjenu i utvrđivanje najboljeg interesa djeteta, Vodič za profesionalce*. Dostupno na: <http://snaznijiglaszadjecu.org/wp-content/uploads/2018/06/Smjernice-NID-latinica.pdf>
4. Politika zaštite djece bez roditeljskog staranja i porodica pod rizikom od razdvajanja u FBiH (2006-2016)
5. Porodični zakon FBiH, Službene novine FBiH, broj 31/14. Dostupno na: https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/porodicni_zakon_Federacije_BiH.pdf
6. Porodični zakon Republike Srpske. Službeni glasnik Republike Srpske. broj 63/14 dostupno na: https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/porodicni_zakon_RS.pdf
7. Pravilnik o hraniteljstvu Republike Srpske, Službeni glasnik RS 27/14). Dostupno na: <http://www.djeca.rs.ba/uploaded/Pravilnik%20o%20hranjiteljstvu.pdf>
8. Selimović, J. i Sofović, J. (2010). *Položaj djece u Bosni i Hercegovini: Analiza položaja djece bez roditeljskog staranja i/ili djece kojoj prijete gubitak roditeljskog staranja zasnovana na pravima djece*. SOS Dječija sela BiH: Sarajevo
9. Sofović, J. (2019). *Djeca koja čekaju*, Udruženje Forum lijeve inicijative: Sarajevo
10. Smjernice za alternativno zbrinjavanje djece, Okvir Ujedinjenih nacija (2009). Dostupno na: <https://sos-ds.ba/wp-content/uploads/2021/04/Smjernice-za-alternativno-zabrinjavanje-djece.pdf>
11. UN Konvencija o pravima djeteta (1989). Dostupno na: https://www.unicef.org/bih/media/676/file/Konvencija%20o%20pravima%20djeteta.pdf?fbclid=IwAR0CMNHt4iz3GL1pX4OgswiM4xY_n3DBgvt1sBO0jj6Nd5Xv67lSKQdcysc
12. UNICEF (2017a). *Situaciona analiza o djeci pod rizikom od gubitka porodične brige i djeci bez roditeljskog staranja u Bosni i Hercegovini*. Dostupno na: <https://europa.ba/wp-content/uploads/2018/07/Situaciona-analiza-For-Web.pdf>

13. UNICEF (2017b). *Transformacija institucija za zbrinjavanje djece i prevencija razdvajanja porodica*. dostupno <https://www.unicef.org/bih/media/701/file/Svako%20dijete%20treba%20porodicu%20Informativni%20list.pdf>
14. Zakon o hraniteljstvu FBiH. Službene novine FBiH, broj 19/17. Dostupno na: <https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Zakon-o-hraniteljstvu-u-FBiH.pdf>
15. Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice s djecom, Službene novine FBiH, broj 36/99. Dostupno na: <https://fmrsp.gov.ba/?wpdmpo=zakon-o-osnovama-socijalne-zastite-zastite-civilnih-zrtava-rata-i-zasite-porodice-sa-djecom-sa-izmjenama-i-dopunama&wpdmdl=4414&refresh=62dbf15b610831658581339>
16. Zakon o socijalnoj zaštiti Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Službene (2004). dostupno na: <https://skupstinabd.ba/3-zakon/ba/Zakon%20o%20socijalnoj%20zas--titi/07B20-20%20Zakon%20o%20socijalnoj%20zas--titi%20Brc--ko%20Distrikta%20-%20prec--is--c-eni%20tekst.pdf>

FOSTER CARE AS AN ALTERNATIVE FORM OF CARE FOR CHILDREN WITHOUT PARENTAL CARE - CHALLENGES OF PRACTICE

Abstract: *Stimulating conditions of the family environment, a community in which fundamental human values are taught and learned, are an imperative of every educational activity aiming to provide children with the possibility of their optimal growth and development. In this sense, parents have a primary responsibility and an irreplaceable role in the child's life. However, there are many cases where children are exposed to various forms of intolerance, fear, pain, continuous quarrels or unfavorable living conditions due to the low socio-economic status of the family. This is a sufficient reason for alternative care of children, and exclusion of the child from his biological family and placement in the alternative care. Alternative forms of care include foster care, adoption and placement in appropriate child care institutions, and the decision on the form of alternative care depends on several factors. However, the most important one refers to the principle of the best interests of each child individually during the entire decision-making process. Based on numerous studies, foster care as an alternative form of care respects the best interests of the child and, accordingly, is preferred and recommended in relation to other institutional care. The aim of this paper is to present the basic characteristics of foster care as an alternative form of care, its formal establishment in legislation and experience in implementation. For this purpose, a descriptive – analytical method was used and key actors involved in the decision-making process and relocation to the foster family were interviewed to examine their experiences. The paper represents a kind of contribution to the consideration of the theory and practice of foster care as an alternative form of care in the best interest of the child.*

Key words: *children without parental care, alternative care, fostering;*